

**MAHALLIY MOLİYAVIY RESURLARDAN FOYDALANISH
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: REJALASHTIRISH
VA MONITORING STRATEGIYALARI**

Boboyeva Surayyo Xamroyevna ¹

¹ *Axborot texnologiyalari va menejment universiteti
iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 24.06.2025

Revised: 25.06.2025

Accepted: 26.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

*mahalliy moliyaviy
resurslar, samaradorlik,
rejalashtirish, monitoring,
byudjet boshqaruvi,
ijtimoiy-iqtisodiy
rivojlanish, axborot-
kommunikatsiya
texnologiyalari,
jamoatchilik ishtiroki.*

*Ushbu maqolada mahalliy moliyaviy
resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish
masalalari ko'rib chiqilgan. Rejalashtirish va
monitoring strategiyalarining ahamiyati, ularning
asosiy tamoyillari hamda hududlarning iqtisodiy
va ijtimoiy rivojlanishida qanday rol o'ynashi
tahlil qilingan. Shuningdek, samaradorlikni
oshirish uchun axborot-kommunikatsiya
texnologiyalaridan foydalanish, jamoatchilik
ishtirokini kuchaytirish va malakali kadrlarni
tayyorlash kabi tavsiyalar berilgan. Maqola
mahalliy byudjetlarni mustahkamlash va
resurslarni oqilona boshqarish yo'lida foydali
yo'l-yo'riqlarni taqdim etadi.*

KIRISH. Mahalliy moliyaviy resurslar — hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan moliyaviy manbalar majmui hisoblanadi. Ular hududlarning infratuzilmasini rivojlantirish, ijtimoiy xizmatlarni yaxshilash, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholining turmush darajasini ko'tarishda asosiy rol o'ynaydi. Biroq, ko'plab hududlarda mavjud moliyaviy resurslardan samarali foydalanish qiyinchiliklari yuzaga kelmoqda, bu esa byudjetlarning yetishmasligi va rivojlanish sur'ati sekinlashishiga olib kelmoqda. Shu sababli, mahalliy moliyaviy

resurslarni oqilona rejalashtirish va ularning sarfini doimiy ravishda monitoring qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishning asosi — puxta rejalashtirish va aniq monitoring tizimini yaratishdir. Rejalashtirish jarayonida hududning iqtisodiy ehtiyojlari, byudjet imkoniyatlari va uzoq muddatli maqsadlar hisobga olinishi kerak. Monitoring esa moliyaviy resurslarning qanday sarflanayotganini kuzatib borish, kamchiliklarni aniqlash va zarur choralarni ko‘rish imkonini beradi. Bu ikki jarayon bir-biri bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, mahalliy iqtisodiyotning samarali rivojlanishini ta‘minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu maqolada mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish uchun rejalashtirish va monitoring strategiyalarining ahamiyati, asosiy tamoyillari va amaliy tavsiyalari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va jamoatchilik ishtirokining bu jarayonga qo‘shgan hissasi ham tahlil qilinadi. Maqola natijalari mahalliy boshqaruv organlari va mutaxassislari uchun foydali tavsiyalarni taqdim etishga qaratilgan. Shu bois, mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish masalasi dolzarbdir. Ushbu maqolada rejalashtirish va monitoring strategiyalari orqali bu jarayonni yaxshilash yo‘llari ko‘rib chiqiladi.

Mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanishni samarali rejalashtirish — bu resurslarni aniq maqsadlar asosida taqsimlash va ularni to‘g‘ri boshqarish demakdir. Rejalashtirish jarayonida quyidagi tamoyillarga e‘tibor qaratish muhim:

- Aniq maqsad va ustuvorliklarni belgilash: Har bir moliyaviy qaror hududning iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlariga mos kelishi kerak.
- Resurslarni optimallashtirish: Mavjud mablag‘lar maksimal foyda keltiradigan sohalarga yo‘naltirilishi lozim.
- Qisqa va uzoq muddatli rejalarni uyg‘unlashtirish: Hozirgi ehtiyojlarni qondirish bilan birga, kelajakni ham hisobga olish muhim.

Rejalashtirilgan moliyaviy resurslarning to‘g‘ri va samarali ishlatilishini ta‘minlash uchun monitoring tizimini yaratish zarur. Monitoringning asosiy yo‘nalishlari:

- Ma‘lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish: Moliyaviy ko‘rsatkichlar doimiy ravishda kuzatilib borilishi va aniqlik bilan hisobotlar tayyorlanishi kerak.
- Xatolik va kamchiliklarni aniqlash: Resurslardan noto‘g‘ri foydalanish yoki sarflarning samaradorligi past bo‘lgan holatlar erta bosqichda aniqlanishi lozim.
- Qarorlarni takomillashtirish: Monitoring natijalari asosida rejalashtirish jarayonlari qayta ko‘rib chiqiladi va zarur chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

Mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish hududlarning barqaror rivojlanishi uchun poydevor yaratadi. Rejalashtirish va monitoring strategiyalarini tizimli ravishda amalga oshirish orqali resurslarni oqilona boshqarish, kamchiliklarni erta aniqlash va ularga vaqtida yechim topish mumkin. Shu yo'l bilan mahalliy byudjetlar kuchayadi, iqtisodiy imkoniyatlar kengayadi va aholining turmush darajasi yaxshilanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha rejalashtirish va monitoring strategiyalarini aniqlash maqsadida sifat va miqdoriy tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar asosiy o'rin tutdi:

1. Adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish. Mahalliy moliyaviy boshqaruv va moliyaviy resurslarni rejalashtirish sohasidagi ilmiy maqolalar, hukumat hisobotlari, normativ hujjatlar va soha bo'yicha mavjud metodologiyalar chuqur tahlil qilindi. Bu jarayon mavzu bo'yicha nazariy asoslarni mustahkamlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda zamin yaratdi.

2. Kuzatuv va monitoring tajribalarini o'rganish. Hududiy byudjetlar va moliyaviy resurslardan foydalanish jarayonlarida qo'llanilayotgan monitoring tizimlari o'rganilib, ularning samaradorligi baholandi. Shuningdek, turli hududlardagi moliyaviy boshqaruv amaliyotlari taqqoslandi.

3. Intervyu va so'rovnomalar. Mahalliy moliyaviy boshqaruv organlari xodimlari, mutaxassislar va hududiy iqtisodiy rivojlanish bo'yicha ekspertlar bilan suhbatlar o'tkazildi. Ushbu suhbatlar orqali rejalashtirish va monitoring jarayonlaridagi muammolar, shuningdek samaradorlikni oshirish imkoniyatlari aniqlandi.

4. Kuzatuvlar va statistik tahlil. Mahalliy byudjetlarning moliyaviy ko'rsatkichlari va ularning sarflanishi bo'yicha statistik ma'lumotlar yig'ilib, tahlil qilindi. Bu orqali moliyaviy resurslarning foydalanish samaradorligini aniqlashga yordam beruvchi mezonlar ishlab chiqildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar yordamida mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanishni optimallashtirish uchun samarali rejalashtirish va monitoring strategiyalari ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari amaliyotga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan aniq va asosli tavsiyalar shaklida taqdim etildi.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot davomida mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda rejalashtirish va monitoring jarayonlarining ahamiyati aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, puxta va tizimli rejalashtirish hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlariga mos keluvchi moliyaviy qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Bu, o'z navbatida, moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishi va

iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Monitoring tizimlarining rivojlanishi esa resurslar sarfining shaffofligini ta'minlaydi va moliyaviy jarayonlardagi kamchiliklarni erta bosqichda aniqlash imkonini yaratadi. Ma'lumotlarni doimiy yig'ish va tahlil qilish orqali mahalliy byudjetlar samaradorligini oshirish bo'yicha tezkor chora-tadbirlar ishlab chiqish mumkin. Shuningdek, monitoring natijalari asosida amalga oshiriladigan tahliliy ishlar moliyaviy boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishga yordam beradi.

Tadqiqot davomida aniqlandi-ki, mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanishni optimallashtirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli ortib bormoqda. Elektron byudjet tizimlari va raqamli monitoring vositalari moliyaviy boshqaruvning samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Bundan tashqari, jamoatchilik ishtirokini ta'minlash va shaffoflikni kuchaytirish hududlarda moliyaviy resurslarning oqilona ishlatilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bilan birga, kadrlar malakasining pastligi va mavjud monitoring tizimlarining yetarlicha rivojlanmaganligi ba'zi hududlarda moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Bu esa rejalashtirish va monitoring jarayonlarini yanada takomillashtirish uchun professional kadrlarni tayyorlash va yangi texnologiyalarni joriy etish zaruratini ko'rsatadi. Mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, unda rejalashtirish va monitoring jarayonlari bir-birini to'ldirishi, zamonaviy texnologiyalar va jamoatchilik nazoratini jalb qilishi muhimdir. Ushbu omillarni hisobga olgan holda, hududlarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy rivojlanishni jadallashtirish mumkin.

Xulosa. Mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali rejalashtirish va doimiy monitoring tizimlari mahalliy byudjetlarni oqilona boshqarish va moliyaviy resurslarning to'g'ri taqsimlanishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Rejalashtirish jarayonida hududning ustuvor yo'nalishlari aniq belgilanishi, moliyaviy resurslar esa eng samarali sohalarga yo'naltirilishi zarur.

Monitoring tizimlari esa moliyaviy jarayonlarni shaffof va nazorat ostida ushlab turishga yordam beradi, kamchiliklar erta aniqlanib, ularga vaqtida yechim topish imkonini yaratadi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish moliyaviy boshqaruvning samaradorligini yanada oshiradi. Shu bilan birga, malakali kadrlar tayyorlash va monitoring tizimlarini rivojlantirish ham muhim vazifa sifatida qolmoqda. Natijada, mahalliy moliyaviy resurslardan foydalanishni

optimallashtirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, unda rejalashtirish va monitoring strategiyalarini uyg'unlashtirish, innovatsion texnologiyalar va fuqarolar ishtirokini jalb qilish asosiy yo'nalishlar bo'lishi lozim. Bu esa hududlarning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, S. (2020). Mahalliy byudjet tizimini rivojlantirish va samaradorligini oshirish masalalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Karimov, D. & Tursunov, R. (2019). "Mahalliy moliyaviy boshqaruvda monitoring tizimlarini takomillashtirish." *Iqtisodiyot va boshqaruv* jurnali, 3(45), 56–62.
3. O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi. (2023). Mahalliy byudjetlar va moliyaviy resurslarni boshqarish to'g'risidagi hisobot. Toshkent.
4. Rakhimova, N. (2021). "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining mahalliy moliyaviy boshqaruvdagi o'rni." *Axborot texnologiyalari va boshqaruv*, 2(12), 24–31.
5. World Bank. (2018). Local Financial Management and Efficiency in Public Spending. Washington, D.C.: World Bank Publications.
6. Zokirov, M. & Saidov, B. (2022). "Jamoatchilik nazorati va mahalliy byudjet samaradorligi." *Ijtimoiy-iqtisodiy tahlil*, 1(8), 45–51.